

Posudek oponenta na diplomovou práci

Vránová, Eliška. 2010. *Conditional clauses in Central Romani* [Vedlejší věty podmínkové v centrální romštině]. Praha: FF UK.

Diplomová práce slečny Vránové je relativně podrobnou deskriptivní analýzou podmínkových vět v některých varietách centrální romštiny, vycházející z elicitovaných dat dostupných skrze databázi centrálních dialektů romštiny. Práce je rozdělena do tří základních kapitol. V první kapitole autorka představila téma své práce i zdroj dat a zasadila téma do širšího kontextu obecně lingvistického i romistického. Vlastním jádrem práce je druhá kapitola věnovaná prezentaci jazykových dat a jejich analýze. Třetí kapitolu tvoří stručný závěr. Práci, která je psána v anglickém jazyce, předchází seznam zkratk a uzavírá soupis citované literatury a české shrnutí.

Práce je poněkud hraniční co do rozsahu požadovaném pro magisterskou práci. Má 58,3 normostran včetně seznamu literatury, anotace, prohlášení a dalších formálních náležitostí, včetně českého shrnutí i poznámek pod čarou; značnou část textu navíc tvoří jazykové příklady. Níže vysvětlím, proč tento rozsah nepovažuji z hlediska celkové práce za vážný nedostatek.

V úvodu autorka prokázala slušnou obeznámenost s lingvistickou literaturou na téma podmínkových vět a (v následující kapitole) i schopnost aplikace lingvistických poznatků při práci se studovaným jazykem, což u studentů filologických oborů nebývá vždy samozřejmé. K úvodním informacím o romštině je třeba podotknout, že centrální romština není tradičně omezena jen na oblast Uherského království. Geografická oblast centrálních romských dialektů zahrnuje také dříve rakouskou Halič a v úvahu je třeba brát i předválečnou českou a moravskou romštinu, o jejichž existenci se diplomantka nikde ani nezmiňuje, stejně jako o ostrovu centrální romštiny na východní Ukrajině. V práci sice žádná z variet mluvených tradičně mimo Uhersko nefiguruje, z pochopitelných důvodů absence srovnatelných dat, bylo by však žádoucí tuto absenci zmínit. V analýze ovšem chybí i data variet z některých „uherských“ regionů (Burgenland, Zakarpatsko, řada oblastí Maďarska a Slovenska). Tento fakt měl být opět uveden, má-li práce ve svém názvu „centrální romština“, a přesto je geograficko-dialektologicky omezená. Autorka naznačuje, že práce nemůže být vyčerpávající, ovšem ve vztahu k variabilitě forem a způsobů vyjádření stejného významu (viz. s. 16), nikoli ve vztahu k neúplnému dialektovému pokrytí centrální romštiny.

Autorka bere dělení romských dialektů do čtyř skupin za samozřejmé (např. s. 7: „Central Romani is one of the four main dialect groups of Romani“; s. 10: „each of the four Romani dialect groups (Northern, Central, Vlax and Balkan)“), přestože existence koherentní a jasně definované tzv. severní větve není prokázána (srov. např. Matras 2002). Za jisté pochybení ovšem považuji, že diplomantka není vyčerpávající při představení zdroje svých jazykových příkladů. Všechny příklady pocházejí z databáze centrálních dialektů romštiny uspořádané dr. Elšíkem; tato databáze však neobsahuje pouze data získaná v rámci citovaného projektu GAČR 2008–2010 a v elicitovaná použitím dotazníku LQCR (Elšík 2008–2010), jak by vyplývalo z textu. Databáze obsahuje i data vzešlá ze staršího projektu Romani Morphosyntactic Database (Elšík & Matras 2001–2007), z nichž některá autorka také analyzuje (např. v případě prekmurjské romštiny), a měla jej proto zmínit.

Druhá kapitola je prezentací konkrétních jazykových dat a jejich strohou analýzou. Diplomantka vychází z klasifikace podmínkových vět předložené v práci Thompson & Longacre and Hwang (2007) a tou se důsledně drží při analýze romských dat. Z toho vyplývá,

že postupuje od funkce k formě, tj. jednotlivé sémantické typy podmínkových vět probírá zvlášť v jednotlivých podkapitolách. V rámci každého typu (a podtypu) pak autorka popisuje nejprve formy používaných subordinátorů a spojek a následně i uplatňované slovesné značení. Pro přehlednost by bylo lepší, kdyby popis subordinátorů byl od popisu slovesného značení jasně oddělen např. zvláštními sekcemi v rámci podkapitol.

Diplomantka všechny citované příklady jazyka pečlivě glosuje s pomocí standardizovaných zkratků běžných v současné typologické literatuře. K některým interlineárním překladům bych však měl několik výhrad. Zdráhal bych se např. označovat posesora v posesivních konstrukcích jako akuzativ (ACC), srov. příkl. 9 *te man aven*, 11 *te man ovla* atd. "If I had". Formálně sice *man* značí mj. přímý objekt 1. osoby, ale v tomto případě nikoli. V příkladu 10 *na phuč'lom me man tutar* "I wouldn't ask you" je zase *man* glosováno jako reflexivum. Zde je ovšem situace přesně opačná – funkčně zde *man* sice vystupuje jako reflexivum (tantum), ale formálně o reflexivum nejde. Naopak v příkladech 27, 29 a jinde je osobní zájmeno 2. osoby *tut* použito v reflexivním významu, ale autorka jej glosuje jako akuzativ a nikoli reflexivum. Z toho je zřejmé, že v autorčiných interlineárních překladech panují občasné rozpory. V příkladu 8 bych ve větě *te bi avnas lače manuša* "If they were nice people" neglosoval *avnas* jako "come"; k tomu srov. větný příklad 15 ze stejné variety *už bi adaj avehas* "you would already be here", kde již autorka glosuje *avehas* správně jako "be". Dále v příkladu 9 a ve všech dalších příkladech predikativní posese (namátkově 130 *man búti n- újás* "I wouldn't have a job" a jinde) bych sloveso „být“ v různých gramatických tvarech (*aven*, *újás* atd.) neglosoval v žádném případě jako "have". Pojem „mít“ je v romštině vyjádřen celou větnou konstrukcí a nikoli jedním slovesem. Za poněkud zvláštní považuji glosování infinitivu jako subjunktiv, když zvláštní subjunktivní tvary existují jen pro sponu. Nevidím žádný důvod neoznačovat nefinitní (= postrádající gramatickou shodu) komplementy v popisovaných dialektech jako infinitiv.

Autorka uvádí každý jazykový příklad názvem lokality, kde byl daný příklad vyelicítován. Je škoda, že u každé lokality neudala i její širší geografické zakotvení, např. název kraje, historické župy nebo jiného regionu, což by čtenářům pomohlo rychleji se zorientovat v nářečním původu příkladu. Možná mohl být každý příklad doplněn i dialektologickou poznámkou, třeba jen ve zkratce NCR, TNCR nebo SCR, i když čtenář znalý centrální romštiny původ příkladu buď v severocentrální nebo v jihocentrální romštině snadno rozpozná (což ale nemusí platit u přechodných variet).

Všechny jazykové příklady pocházejí z elicitace. Metodologicky by bylo problematické mít srovnatelné množství dat z narativů, navíc u elicitace existuje výhoda v možnosti mezinářečního porovnávání, přesto má tato metoda i řadu nevýhod, které mohla autorka zmínit. Na jedné straně je elicitace ideálním prostředkem k získání inventáře forem (např. subordinátorů), na druhé straně výskyt podmínkových vět je obvykle vázán na širší kontext, jehož znalost je nutná k jednoznačnému určení sémantického typu dané podmínky. I inventář forem by ovšem měl být dosvědčen z narativů, což platí zvláště pro přejaté formy, u kterých může dojít k nechtěné interferenci jazyka elicitace. Konzultanti navíc nemusejí překládat vždy přesně a v případě podmínkových vět mohou jistý typ podmínky ve zdrojovém jazyce přetlumočit jiným typem podmínky v romštině. Např. je otázka, jestli konzultant při překladu příkladu 11 neměl na mysli prediktivní spíše než kontrafaktickou podmínku, když použil budoucí čas u vedlejší větě *te man ovla valaso loj*, tj. místo "if I had some money" mohl mít na mysli "if I have some money". Následující použití imperfektivního minulého času v hlavní větě (*dáuhi tut* "I would give it to you") může dokonce indikovat lapsus větné koherence; tomu by nasvědčoval i zápis čárky mezi oběma klauzemi, jíž se v prepisech audionahrávek, které autorka použila za svůj zdroj, naznačuje výrazný intonační předěl a tedy možnost ztráty větné souvislosti. Autorka možnost ambivalentního chápání některých

podmínkových vět zmiňuje, ovšem až v diskusi hypotetických podmínkových vět (s. 30n.). Také větný příklad 84 může být chybným překladem.

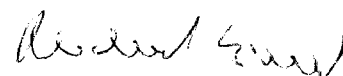
V závěru diplomantka shrnula základní poznatky o používaných subordinátorech a slovesném značení ve vyjádření různých typů podmínkových vět a vyzdvihla jejich výraznou pestrost a neustálenost v rámci centrální romštiny. Některé zajímavé závěry a teoretické postřehy se ovšem objevují v průběhu celé práce. Autorka na základě dostupných dat potvrdila přechodné postavení hypotetických podmínek mezi kontrafaktuálními a prediktivními (s. 34). Za zvláště zajímavý postřeh považují vypíchnutou preferenci perfektivního slovesného značení v severocentrálních dialektech a neperfektivního slovesného značení v jihocentrálních dialektech u přípustkových vět (s. 69n.). Zjištění, že v centrální romštině není dostatek dat k analýze obecných/druhových (habitual/generic) podmínkových vět (s. 42) pak představuje námět k možnému rozšíření lingvistického dotazníku.

V práci se občas vyskytují drobná formální přehlédnutí, např. pomlčky připojené k tvarům sufixů a naznačující vázaný morfém by měly být vždy krátké (s. 7, 23, 31, 38 atd. *-as*, *-ahi*, *-a*). V textu je na s. 7 a 28 odkazováno k práci Elšík et al. (1999) a na s. 10, 21 a 28 Elšík, Hübschmannová and Šebková (1999), přestože obojí odkazuje k jedné práci (v seznamu literatury figuruje druhý typ). Podobně převládající Hübschmannová, Šebková and Žlnayová (2001) je na s. 9 citováno jako Hübschmannová et al. (2001). Na straně 36 v poznámce pod čarou 3 se nelogicky objevuje úplný bibliografický údaj práce Matras (2002), který je jinak v seznamu literatury.

Práce je psána srozumitelným a přímočarým slohem, je věcná a neobsahuje žádné zbytečné vsuvky nebo rozsáhlé citace cizích autorů. Tato věcnost podle mě výrazně převažuje nad zmiňovaným nevelkým rozsahem práce. Autorka prokázala schopnost vyjádřit se písemně k věci, držet se tématu a neodbíhat od něj.

I přes zmiňované a spíše okrajové nesrovnalosti naplnila sl. Vránová všechny podmínky zdárného vypracování diplomové práce. Přestože se při zvoleném tématu mohla jen omezeně opírat o jiné autory, jsou její lingvistické analýzy významným způsobem inspirativní, promyšlené a vědecky erudované. Z těchto a dalších výše uvedených důvodů práci doporučuji k obhajobě a hodnotím ji na výbornou.

V Praze 17.5.2010

Mgr. Michael Beníšek